Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle
LiV@eduskunta.fi

Muistio 1 (5)

20.4.2022

Viite: Liikenne- ja viestintävaliokunta torstai 21.04.2022 klo 12.00 / VNS 1/2022 vp / Lausuntopyyntö 13.04.2022

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n asiantuntijalausunto ajankohtaisselonteosta VNS 1/2022 vp koskien turvallisuusympäristön muutosta

Kiitämme mahdollisuudesta tulla kuulluksi.

Olemme samaa mieltä ajankohtaisselonteossa todetuista havainnoista ja tarpeellisiksi nähdyistä toimenpiteistä.

Toimenpiteiden osalta painotamme erityisesti seuraavia:

Valtiollinen hybridivaikuttaminen (luku 3.1)

Luvussa todetaan muun muassa, että sekä hybridivaikuttamisen ennalta ehkäisyssä että sen hallinnassa kyse on toimivasta kokonaisturvallisuudesta. Samoin painotetaan, että yhteiskunnan tarkoituksenmukaisten kokonaisvoimavarojen hyödyntäminen on avainasemassa ja että hybridiuhkien torjunta edellyttää yhteistä tilannekuvaa, hallinnonrajat ylittävää rakennetta hybridiuhkien torjuntaan.

Toivomme, että tässä yhteydessä muistetaan myös elinkeinoelämän ratkaiseva rooli. Valtaosa yhteiskunnan kriittisestä infrastruktuurista on elinkeinoelämän toimijoiden vastuulla. Tilannekuvan kannalta on siksi tärkeää, että myös elinkeinoelämän toimijoiden tilannekuva voidaan hyödyntää. Tämä ei kuitenkaan saa olla yksisuuntaista; hallinnonalojen ja viranomaisten tilannekuvaa tulee jakaa tarpeellisessa määrin myös elinkeinoelämän kriittisille toimijoille. Ne tarvitsevat tehokkaasti toimiakseen myös mahdollisimman laaja-alaisen ja ajantasaisen tilannekuvan.

Tilannekuva on tärkeä myös siitä näkökulmasta, että sen varassa Suomella on yhteiskuntana mahdollisuus varmistaa, että kaikille kansalaisille kyetään viestimään tilanteesta luotettavasti ja näin huolehtimaan siitä, että Suomeen kohdistettu informaatiovaikuttaminen ei tuota täällä toivottua tulosta. On hyvä muistaa, että elinkeinoelämän toimijat ovat tärkeä osa kokonaisuutta tässäkin; viestintä ei voi olla vain viranomaisviestintää, vaan luotettava viestintä ja sen kautta todenmukainen

käsitys tilanteesta syntyy lopulta hallinnon, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten viestinnän kokonaisuudesta.

Kun yhteiskunnassa on kriisi, kokonaisvoimavarojen hyödyntäminen on keskeistä ja myös tässä suhteessa elinkeinoelämän toimijoiden rooli on aivan olennainen. Esimerkiksi koronakriisissä kokonaisvoimavarojen hyödyntäminen ei kaikilta osin onnistunut tyydyttävällä tavalla. Toivomme, että tämä huomioidaan keskeisenä kehityskohteena.

Informaatioturvallisuutta rakennettaessa elinkeinoelämän kyvykkyydet tulee hyödyntää; kehittäminen tapahtuu ennen kaikkea yrityksissä sekä niiden ja tutkimuslaitosten välisissä verkostoissa. Uusia teknologioita kehitettäessä tarvitaan myös EU- ja muun kansainvälisen tason yhteistyötä sekä suomalaisen ja kansainvälisen osaamisen ja tiedon yhteen tuomista, kuten selonteossa on aivan oikein todettu.

Oikeusministeriö on käynnistänyt valmiuslain kokonaisuudistuksen joulukuussa 2021 ja lisäksi tänä vuonna nykyisen valmiuslainsäädännön pikaisen tarkistamishankkeen. Kokonaisuudistuksen arvioidaan vievän 3-4 vuotta. Jälkimmäisellä puolestaan tähdätään hybridiuhkatilanteiden nostamiseen valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen luetteloon ja selvitetään, mitkä nykyisistä valmiuslain toimivaltuuksista tulisivat käyttöön hybridiuhkatilanteessa ja mitä mahdollisia uusia toimivaltuuksia tarvittaisiin. Mielestämme käsillä oleva tilanne antaa aiheen kiirehtiä kokonaisuudistusta. Kiireelliset muutokset on ehdottomasti saatava tehtyä tällä hallituskaudella. 3-4 vuotta kokonaisuudistuksen läpivientiin on liian pitkä aika. Ehdotamme, että hanketta kokonaisuudessaan kiirehditään.

Myös valmiuslainsäädäntöä uudistettaessa on pyrittävä hyödyntämään koronakriisin opit. Kriisin alkaessa keväällä 2020 oli käsitys, että lainsäädäntömme oli valmis. Nopeasti kävi selväksi, että näin ei ollut. Selonteossa todettu muuttoliikkeen esineellistäminen on toinen esimerkki opitusta; ennen vuotta 2015 ei ajateltu, että valmiuslainsäädännön tulisi vastata tällaiseen tilanteeseen. Mielestämme valmiuslainsäädännön uudistamisen pohjaksi tulee laajapohjaisessa yhteistyössä kehittää erilaisia kriisiskenaarioita riittävän pitkälle, jotta tunnistettaisiin, millaisiin tilanteisiin lainsäädännön tulisi vastata. Elinkeinoelämän tulee olla mukana tässä työssä.

Kyberturvallisuus (luku 3.2)

Kyberturvallisuuden kehittäminen yhteiskunnallisesta näkökulmasta on sekin kokonaisuuden kehittämistä. Tällä hetkellä kyberturvallisuuden / digitaalisen turvallisuuden vastuut ovat valtionhallinnossa hajallaan. Turvallisuus, myös kyberturvallisuus on kaiken toiminnan poikkileikkaava teema, jonka kehittäminen ja varmistaminen ei saa kompastua hallinnollisiin rakenteisiin, jakautuneeseen rahoitukseen tai

resursseihin. Selonteossa todetaan aivan oikein, että kyberturvallisuuden osalta on ymmärrettävä koko arvoketjun riskit ja tunnistettava myös erilaiset saumakohdat, joiden vastuut jäävät helposti epäselviksi. Muutos on korostanut entisestään julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminnan merkitystä kyberympäristössä ja yritysten roolia kokonaisturvallisuudessa. Yritysten rooli kyberturvallisuuden ratkaisujen kehittäjänä ja tuottajana, yhteistyössä julkisen sektorin kanssa, on aivan olennainen.

Kyberturvallisuuden kannalta huoltovarmuuskriittiset yritykset ovat luonnollisesti tärkeimpiä. Huomioiden Suomen elinkeinorakenteen ja pk-yritysten suuren osuuden, pidämme tärkeänä, että pk-yrityksiäkään ei unohdeta, vaan pyritään luomaan yksinkertaisia työkaluja ja oppaita niiden käyttöön oman kyberturvallisuutensa kehittämiseksi. Tässä muun muassa Kyberturvallisuuskeskus onkin jo aiemmin tehnyt hyvää työtä. Sitä tulee jatkaa ja laajentaa.

Kyberturvallisuuden kehittäminen on pitkäjänteistä toimintaa. On varmistettava, että kesäkuussa 2021 vahvistettu kyberturvallisuuden kehittämisohjelma pannaan täysimääräisesti täytäntöön. Samoin on varmistettava, että kyberturvallisuuden kehitykseen varmistetaan ylihallituskautinen, riittävä rahoitus. Kehysriihessä huhtikuussa 2022 tehdyt päätökset ovat tässä hyvä alku.

Kybertoimintaympäristön turvaamisen kannalta oikea, laaja-alainen ja jaettu tilannekuva on olennainen samoin kuin edellä on hybridivaikuttamisen tilannekuvan osalta todettu. On hyvä, että tämä on todettu myös selonteossa ja että tilannekuvan tuottamiseksi ja jakamiseksi nykyistä tehokkaammin tehdään myös konkreettisia toimia nopealla aikataululla. Suomeen kehitettävän vahvan kyberturvallisuuden ekosysteemin luomista ja kehittämistä tulee mielestämme kiirehtiä ja huolehtia, että sen moottoriksi tulevan kansallisen yhteyspisteen, Kyberturvallisuuskeskuksen lisäksi verkostomaiseen toimintatapaan otetaan mukaan myös elinkeinoelämä laajasti samoin kuin tutkimusmaailma ja Business Finland. On hyvä muistaa, että yksi keskuksen keskeisistä tehtävistä on kahden eurooppalaisen rahoitusohjelman koordinointi Suomessa kyberturvallisuuden osalta. Myös kansainvälinen tutkimus- ja kehitysyhteistyö on tässä suhteessa tärkeää ja välttämätöntä.

Vaikutukset sisäiseen turvallisuuteen ja rajaturvallisuuteen (luku 3.3)

Rajaturvallisuuden vahvistamiseksi selonteossa luetellut toimet ovat mielestämme perusteltuja.

Maahanmuuttoon liittyvän segregaatiokehityksen riskin osalta toteamme, että EK on yhdessä yritysten kanssa käynnistänyt Työstä turvaa -hankkeen, jolla tähdätään Ukrainasta paenneiden mahdollisimman

laajaan ja nopeaan työllistämiseen. On tärkeää, että Suomessa kyettäisiin läheisten verrokkimaiden tavoin nopeuttamaan maahanmuuttoon liittyviä lupaprosesseja. Työpaikkojen rooli on keskeinen myös siinä, miten venäläistaustaisiin Suomessa asuviin ja täällä työskenteleviin suhtaudutaan tässä tilanteessa. Työ luo turvaa – kirjaimellisesti.

Taloudelliset vaikutukset ja varautuminen (luku 4)
Kriittisen infrastruktuurin suojaaminen (luku 5)

Mitä tulee selonteon ehkä keskeisimpään kysymykseen, Suomen tulevaan puolustusratkaisuun, EK:n tekemien yrityskyselyjen perusteella suomalainen elinkeinoelämä kannattaa laajasti Suomen liittymistä Natoon.

Kuten selonteossakin on todettu, turvallisuusympäristömme on perusteellisesti muuttunut. Se merkitsee kasvavia riskejä Suomen taloudelle, suomalaiselle elinkeinoelämälle, investoinneille, matkailulle sekä työllisyydelle. EK:n maaliskuun 2022 loppupuolella tekemän yrityskyselyn mukaan 44 prosenttia yrityksistä arvioi liikevaihtonsa pienentyvän sodan takia. Keskisuurista yrityksistä peräti 61 prosenttia olettaa liikevaihtonsa vähentyvän ainakin jossain määrin. Kyselyn perusteella 45 prosenttia työnantajayrityksistä arvioi sodan heikentävän niiden investointiaikomuksia. Etenkin rakentamisessa sota on heikentänyt investointiaikomuksia. Samalla hintojen nousun merkittäviä haittavaikutuksia raportoitiin yleisesti toimialasta ja yrityskoosta riippumatta. Elintarvikkeiden hinnan nousu haittaa enemmän pienyrityksiä erityisesti palvelualoilla. Raaka-aineiden ja komponenttien saatavuusongelmat ja nykyinen hintataso haittaavat varsinkin teollisuutta ja rakentamista. Lisäksi sota on lisännyt raaka-aineiden, komponenttien ja muiden tarvikkeiden saatavuusongelmia etenkin suuremmissa yrityksissä. Kyselyssä 38 % vastaajista arvioi työllistämisaikomustensa vähentyvän sodan takia. Vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja eri yrityskokoluokissa.

Näissä olosuhteissa paras turvallisuusratkaisu Suomelle on Nato-jäsenyys. Heti Venäjän hyökkäyksen alkamisen jälkeen helmi-maaliskuun 2022 taitteessa EK:n yrityskyselyyn vastanneista selvä enemmistö eli 54,7 % työnantajayrityksistä kannatti Suomen liittymistä Natoon. 33,7 % ei osannut vastata ja 11,6 % vastusti. Suuryrityksissä Nato-kannatus oli selkeästi korkeampaa, 66,7 % vastaajista kannatti liittymistä Natoon. Keskeiset elinkeinoelämän järjestöt Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, Perheyritysten liitto ja Suomen Yrittäjät ottivat myös yhdessä julkisesti kantaa Nato-jäsenyyden puolesta 10.3.2022.

Venäjän rooli eurooppalaisessa energiaekosysteemissä on ollut pitkään keskeinen. Kehittynyt tilanne synnyttää tarpeen pyrkiä mahdollisimman nopeasti eroon venäläisistä fossiilisista energiahyödykkeistä ja kiihdyttää siirtymää kohti kaiken kaikkiaan päästöttömämpää energiatuotantoa niin Suomessa kuin erityisesti muualla Euroopassa.

Kehitystarve tukee osaltaan myös Suomen energiaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta. Suomen sijainnin vuoksi on erityisesti tarpeen varmistaa keskeisten logistiikkareittien toimivuus ja kilpailukyky kaikissa tilanteissa. Tämä on välttämätöntä Suomen viennin, tuonnin ja huoltovarmuuden kannalta.

Suomalainen huoltovarmuusyhteistyö on kansainvälisessä vertailussa lähes uniikki ja sitä on rakennettu pitkään. Se tarjoaa myös tulevaisuudessa vahvan pohjan Suomen huoltovarmuuden varmistamiselle ja edelleen kehittämiselle. Yritysten rooli huoltovarmuuden ylläpidossa on keskeinen ja niin eri alojen liitot kuin yritykset ovat siihen voimakkaasti sitoutuneita. On huolehdittava siitä, ettei selonteossakin viitatun CER-direktiivin kansallinen täytäntöönpano riko huoltovarmuusyhteistyöhön liittyvää ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa vahvaa luottamusta ja sitoutumista.

Ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta ja valvonnasta selonteossa todettu on sinällään ymmärrettävää ja kannatettavaa, mutta toivomme, että työssä näkyy myös käytännössä Suomen lähtökohtana oleva myönteinen suhtautuminen ulkomaalaisiin yritysostoihin ja investointeihin. Ne ovat välttämättömiä Suomelle ja suomalaiselle elinkeinoelämälle myös jatkossa.

Edellä kerrottu alleviivaa sitä, että kriisistä selvitäksemme meidän on entisestään kehitettävä ja tiivistettävä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä uusien mahdollisuuksien ja markkinoiden löytämiseksi. Suomalaisella elinkeinoelämällä on varmasti annettavaa myös esimerkiksi jossain vaiheessa käynnistettävälle jälleenrakennukselle Ukrainassa.